

ՀԱՅԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՍՐՈՊԵՍԱՆ

ՀՀ ԳԱՍ Լեզվաբանություն

ինտոնացիայի գիտաշխատող

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ Տ. ՆԵՐՍԵՍ ԼՐՔԵՊՍ.

ՊՈԶԱՊԱԼՅԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԴԻՍԿՆԿԱՐԸ

*«Աստված իր սիրով մարդկանց նմանվեց և
ցույց տվեց, որ մարդիկ ևս իրենց սիրով նմանվեն
Աստծուն: Ուր որ սեր կա, այնտեղ չկա երկյուղ և
խտովություն: ...Մերն է արքայության բանալին»:*

ՍՈՒՐԲ ՀՈՎՀԱՆ ՄԱՆԳԱԿՈՒՆԻ

Գերաշնորհ Ներսես արքեպս. Պոզապալյանը թե՛ մայր հայրենիքում, թե՛ Սփյուռքում սիրված ու հարգված է ոչ միայն որպես իր հոտին-նվիրված հոգևոր հովիվ, այլև որպես գեղարվեստական խոսքի վարպետ: Նա մեր ժողովրդին հայտնի է Ներսես Վանական գրական անունով: Տարբեր տարիներին լույս ընծայված չափածո երկերի հրատարակությունն ու վերահրատարակությունը վկայում են հոգևորականի բանաստեղծական շնորհի մասին: Նրա չափածո ստեղծագործությունները հոգևոր բանաստեղծական ժանրի լավագույն արտահայտություններից են:

Հոգևոր բանաստեղծության ժանրը, դարերի ավանդություն ունենալով հանդերձ, խամրել ու լռել էր մեր ժամանակներում: Այն առժամանակ անջրպետված էր Եկեղեցուց հեռացած ու խորթացած մեր հայրենակիցներից և անգամ անտեսված գրականագետների կողմից:

Քրիստոնեության համար անբարենպաստ այդ տարիներին անգամ Ներսես Վանական մտավորականն ու բանաստեղծը աննկուն կերպով ստեղծագործեց՝ այն պարզ լավատեսությամբ համակված, որ իր սրտի ձայնը կհասնի ժողովրդին, ու մա մի օր կվերագունի դեպի Եկեղեցի բերող իր պապերի ճամփան: Այսօր հոգևոր բանաստեղծությունը աստիճանաբար գտնում է դեպի ժողովուրդը գնացող սրտի ճանապարհը:

Ներսես Վանականի բանաստեղծությունները տպագրվել են ոչ միայն մայր հայրենիքում («Ավանդ հավերժական», 1990, «Քնար հովվական», 1991, «Հատընտիր», 1995, Ս. Էջմիածին), այլև արտերկրում: Վենետիկի

Մխիթարյան միաբանությունը 1989 և 1990 թթ. տպագրել է «Տեսիլք յարե-
ժակուն» և «Հավերժ պատարագ» բանաստեղծական ժողովածուները, իսկ
այս տարվա սկզբին Ստամբուլի «Արաս» հրատարակչությունը լույս է
ընծայել «Յոյսի ամոռն թևերով» բանաստեղծությունների ընտրանին, որի
շնորհանդեպը տեղի է ունեցել Պոլսում՝ հեղինակի մասնակցությամբ:
Պոլսահայությունը ջերմագին երախտիքով է արտահայտել իր հարգանքի
տուրքը Մայր Աթոռի դիվանապետին:

Ներսես Վանական ստեղծագործողի գրական ներկայանակը բազմա-
զան է: Նա ընթերցողի հետ խոսում է և՛ չափածոյի, և՛ արձակի տարբեր
ժանրերով՝ բանաստեղծություն, պոեմ, քառյակ, արձակ բանաստեղ-
ծություն, քարոզխոսություն, մտորումներ և այլն, և այլն:

1995 թ. Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի լույս ընծայած «Հատընտիր» ժողովա-
ծուում զետեղված են մաև թարգմանություններ, որոնք կատարված են Վ.
Շեքսպիրից, Ս. Վ. Ռալեյից, Ջ. Դոննից, Ջ. Շրոլից, Օ. Մ. Տոպլիդիից, Ա. Լ.
Տեննիսոնից, Լ. Բայրոնից: Կատարված թարգմանությունները վկայում են
բարձրակարգ վարպետության և թարգմանչական գործի հմտության
մասին: Ի պատիվ թարգմանչի պեսք է ասել, որ թարգմանական այս
տարբերակներում Վ. Շեքսպիրի ստեղծումները և թվարկված հեղինակների
բանաստեղծությունները չեն կորցրել բնագրային հնչեղությունը:

Բարձրաշնորհ հոգևորական-բանաստեղծի չափածոյի գեղարվեստա-
կան առանձնահատկություններին հայ ընթերցողը արդեն բավականին
ծանոթ է մամուլում հրատարակված տարբեր գրախոսականներից, որոն-
ցում խոսվում է հեղինակի պատկերավոր լեզվամտածողության, կիրառած
հարուստ բառապաշարի, բառային նորակազմությունների, գեղարվես-
տական պատկերավորման միջոցների և այլնի մասին:

Ներսես Վանական ստեղծագործողի գրական դիմանկարը թերի կլինի,
եթե ծանոթ չլինենք նրա արձակ խոսքին:

Չափածոյի և արձակ խոսքի յուրօրինակ համադրում է «Ուխտագնա-
ցություն դեպի լույսը» ժողովածուն (Ս. Էջմիածին, 1997 թ.): Այս հետաքրքիր
քարոզգրքի հրատարակության համար հայ ընթերցողը երախտագետ
պիտի լինի Ուզբեկստանի Սամարղանդ քաղաքի նորակառույց Ս. Աստվա-
ծածին եկեղեցու բարերար մեծարգո տիար Արթուր Մարտիրոսյանին:

Ժողովածուի առաջաբանում երջանկահիշատակ Գարեգին Առաջին
Վեհափառ Հայրապետը հայրական սիրով ու զնահատանքով է ողջունում
գրքի լույս ընծայումը և ըստ պատշաճի արժևորում Ներսես Վանականի
բանաստեղծական գրչարվեստի այս նորովի դրսևորումը: «Այս հատորով
ան նոր տարածք մը կ'առելցնե իր գրական բեղուն վաստակին», -
իրատեստրեն ընդգծում է Նորին Սուրբ Օծությունը:

Այդ «նոր տարածքը» նշանավորվում է գրական-գեղարվեստական մի շարք առանձնահատկություններով:

Ողջունելի է հատորի բովանդակության արտահայտման կառուցվածքային մտանդացունը: Հեղինակը յուրաքանչյուր արձակ քարոզխոսությունից հետո գետեղում է ասելիքին համահունչ չափածո ստեղծագործություն: Դա քարոզի լեզվաոճական դրսևորման առանձնահատուկ լուծում է և այդ բնագավառում կարելի է նորույթ համարել, որտեղ արձակ խոսքը ավարտվում է չափածոյով՝ որպես յուրօրինակ ամփոփում:

Ժողովածուում ի մի են բերված Սրբազան Հոր քարոզխոսությունները՝ համաձայն Հայաստանյայց Ս. Եկեղեցու տոնակարգի: Դրանում գետեղված են նաև ազգային-եկեղեցական կյանքին վերաբերող նյութեր և հիշատակային ոգեկոչման պահեր մեր ժողովրդի կյանքից: Ժողովածուում Հայ Եկեղեցու տոնակարգին վերաբերող նյութերից բացի կան զանազան այցելությունների և ձեռնադրությունների առիթով ասված ճառեր, Հայ Եկեղեցու ծագմանը և պատմությանը վերաբերող հարցեր, առաքելական քրթբերի շուրջ մտղորումներ, Աստվածաշնչի՝ նոր սերնդի դաստիարակության հարցում ունեցած դերի մասին խոսումներ, կենցաղագիտական մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնք ունեն ճանաչողական մեծ նշանակություն:

Դեպի լույսը կատարվող այս ուխտագնացությունը սկսվում է «Սրբալույս մեռոն» խորագիրը կրող նյութով, որում հեղինակը նշանավորում է նոր մեռոնը որպես հայ ժողովրդի միասնության և Հայ Եկեղեցու հարատևության խորհրդանիշ: Այս քարոզում Գերաշնորհ Սրբազան Հայրը քրիստոնեական հավատքով խանդավառելուց զատ, ընթերցողին բորբոքում է նաև ազգային հպարտության զգացումով: Նա ասում է հավատացյալ հայրերուն, որ «մեռոնով օրհնված ճակատը հայկական հպարտորեն թող կրի յուղը այդ սրբազան»: Այսպիսով շեշտը դրվում է հայրենասիրական զգացումների, ավանդության պահպանման վրա, առանց որոնց քրիստոնեությունը չի գոյատևի մեզանում:

«Ծննդյան ճրագալույցի» քարոզում բարձրաշնորհ հոգևորականը մեկ անգամ ևս անդրադառնում է համայն մարդկության Փրկչի ծնունդին, խոսում մեսիական փրկագործության դերի մասին և արդիականացնում այն: Նա անդրադառնում է հատկապես մեր օրերում մահանջող սիրուն և մերողամտության պակասին: Նրան մտահոգում են արդի բացասական երևույթները, և քարոզիչը հորդորում է հեռու մնալ դրանցից՝ հոգում կանթեղելով աստվածային ճշմարիտ լույսը: Դժմարիտ հովիվը չի անտեսում Եկեղեցուց հեռացածներին: Որպես ներողամիտ Հայր՝ նա սիրով ու թախամձանքով հորդորում է թողնել մոլորության ճամփան ու գտնել դեպի Եկեղեցի բերող հանգստավետ ուղին: Հնուտ քարոզիչը դիմումի

այսպիսի հորդորական տոնով անշուշտ հոգեբանական ավելի արդյունավետ ազդեցություն կարող է ունենալ:

Միմյանց հաջորդող «Քուն բարեկենդան», «Արտաքսման կիրակի», «Ճաղկազարդ» և այլ քրիստոնեական սոցիալական կրոնական խորհուրդով մեկնաբանելուց եետո քարոզիչը դրանք ամսալայման արդիականացնում է՝ ներկայացնելով ժամանակի մտահոգիչ բացասական երևույթներից ձերբազատվելու բազմաթիվ ուսանելի ուղիներ:

Այդ քարոզխոսությունների կրոնական բովանդակությանն անդրադառնալիս նա հաճախակի պատմական էքսկուրսներ է կատարում՝ ասելիքը ելիմնավորելու համար: Նա, զիտակ պատմաբանի բարեխղճությամբ վկայակոչելով պատմական փաստերը, ներկայացնում է նաև Հայ Եկեղեցու ծագումն ու եետագա պատմական ընթացքը: «Արտաքսման կիրակի» քարոզում կարևորելով աշխարհում բարիք ստեղծելը, մեզ պարզված զգնություն հայցող ձեռքերին պատասխան տալը՝ նա հիշեցնում է Աշոտ Ուղորմած քազավորի կյանքի պատմությունը և հորդորում որպես ուղենիշ ունենալ այդպիսի անձանց:

Գրքի վերջում հեղինակը զետեղել է այնպիսի նյութեր, որոնք իրենց բովանդակությամբ նորույթ են քարոզխոսության ժանրում: Դրանցից մեկը կարևորում է Աստվածաշնչի դերը նոր սերնդի բարոյահոգեբանական նկարագրի ձևավորման խնդրում: Նա յուրովի է մոտենում մեր դարավերջի՝ տիեզերքը նվաճած, կոնդուիտական-աթեիստական ոգով դաստիարակված սերնդի քրիստոնեացման հարցին՝ ի նկատի ունենալով նրա հոգեբանական բարդույթները:

Նյութերից մեկում արծածված է կենցաղագիտության հարցը մեր եկեղեցիներում: Այդ հարցը ևս իր բնույթով նորություն է և աներածեշտ մեկնաբանության ու լուսաբանման կարիք ունի: Մեզանից շատերը չեն տիրապետում կենցաղագիտության այդ մանրուքներին:

Հրապարակախոսական ժանրի այս յուրահատուկ դրսևորումները, որոնք խոհանրիխոսփայական, կրոնական բնույթ ունեն, առիքնող ու գրավիչ են դառնում զեղարվեստական բարձր արժանիքով և լեզվաոճական առանձնահատկություններով: Շարադրանքը հազեցած է հոգեբանական վերլուծություններով, կարևոր հարցերի արծարծումով, դրանց տրված տույզ և կողմնորոշիչ պատասխաններով, պայծառ լավատեսությամբ: Հեղինակը հաճախակի զուգահեռներ է տանում բնության երևույթների և մարդկային հոգեբանության միջև՝ ասելիքը դարձնելով կենդանի և հետաքրքիր:

Քարոզների լեզուն սաևուն է, պարզ, մատչելի, բայց և միաժամանակ զեղարվեստորեն հազեցած: Այդ են վկայում բազմաթիվ բանաստեղծական բառակապակցությունները (ինչպես՝ մշտանորոգ խորհուրդ փրկության,

ծննդյան լուսաշաղ իրականություն, աղոթավոր աղերսավոր, մյուտոնարույր ավագան, ժառանգորդ բարյաց, ցորենաբույր հայրենիք, լուսավորչապարզ և օրհնություններ, եղեռնահաղ քույրեր և եղբայրներ, մահաբույր իմաստ և այլն), ինչպես նաև ամգործածական բառերին կենսունակություն հաղորդելով մեր բառապաշարը հարստացնելը (օրինակ՝ անսվաղ, պժգալի, բանկալ, կենցաղագետ, ջանքել, տրուպ և այլն), ինչպես նաև գեղարվեստական խոսքի պատկերավորման այլ հմարանքները:

Քարոզները նման են արձակ բանաստեղծությունների, որոնք սկսվում են շարադրանքի բովանդակությամբ հարիր շարականների պատառիկներով: Գրաբարյան տեքստին հաջորդում է աշխարհաբար թարգմանությունը՝ քարոզը լսարանի յուրաքանչյուր մասնակցին հասու դարձնելու նպատակով:

Շարադրանքը սերմ է և ամփոփ՝ գերծ անհարկի ավելորդաբանություններից և խրթնաբանություններից: Դիմումի հորդորական, խոսքի քնական ընթացքը, որն իր խորքում ենթադրում է ձայնի մեղմություն, առինքնող է և հոգեպարար: Որոշիչ-որոշյալի գրաբարյան շարադասությունը խոսքին հաղորդում է բանաստեղծական շունչ և երաժշտականություն՝ գրավիչ և ոյտրընկալելի դարձնելով այն:

Պատումը շարադրված է քայի սահմանական եղանակի անցյալ կատարյալով, որին միահյուսված պատմական մերկայի վարպետ համադրությունը սահունություն է հաղորդում ասելիքին, որը քարոզխոսության ռճական կարևոր առանձնահատկություններից է:

«Ուխտագնացություն դեպի լույս» ժողովածուն կրոնական գիտելիքների համառոտ տեղեկագիր է՝ տոգորված աստվածային սիրով ու քրիստոնեական հավատքի ջերմությամբ: Նրանում ամփոփված յուրաքանչյուր ենթավերնագիր կարող է հրաշալի մյուս ծառայել առանձին քարոզերթիկի համար: Դրանք կարելի է համապատասխան գեղարվեստական ձևավորումով հրատարակել և դարձնել մեր ժողովրդի սեփականությունը:

Քուր քարոզները առնչվում են արդիական խնդիրների հետ: Նրանցում աննահանջ է հույսի զգացողությունը: Միշտ հնչում է ազգին, ժողովրդին, Եկեղեցուն և հայրենիքին ծառայելու հորդորը: Եվ այդ հորդորն անընդհատ գոտեպնդում ու ոգևորում է ընթերցողին:

«Եկեք միանանք,

Որ մեր այս փոքրիկ, շատ փոքրիկ հողի երազանքը մեծ

Մարմին տառա մեր միս-ոսկորով ...», -

կոչ է անում ազնվաշնորհ հոգևորականը և սպասում, որ անսանք իր սրտի ձայնին և ազգովի դառնանք լույսի ուխտավոր: